

BİR FELSEFE ÖĞRENCİSİNİN YAPABİLİRLİKLERİ

Besim Karakadılar

3 Şubat 2025

*Zaman zaman arkamızda uzanan yola bir göz atmak için dururuz. Bir filozofun bu insan eğilimine kapılması yakışıksız değildir, ancak bu tür geriye dönük düşüncelerin sonuçlarıyla başkalarını rahatsız etmekte haklı olup olmadığını düşünmek zorunda kalacaktır, çünkü bunlar yalnızca anekdotlar olmasa bile, nesnel olarak tarihsel bir nitelikte olmaktan çok daha sıklıkla öznel olarak otobiyografiktir. ...Başkalarının da benzer veya en azından karşılaştırılabilir deneyimler yaşamış olması oldukça olasıdır, bu nedenle kendi gelişimimle ilgili bir açıklama, bazen bir dönemin entelektüel iklimi olarak adlandırılan şeyin kökenlerine dair daha net bir anlayışa katkıda bulunabilir. (Evert Beth, **Science: A Road to Wisdom**, s. 95.)*

1. Ne oldu da felsefe okuma düşüncesi ortaya çıktı?

Liseye başladığımda gelecekte yapmak istediğim iş ana okulu öğretmenliği idi. O zamanlar en iyi bölüm Marma Üniversitesi'ndeydi. Ama oranın da yeterince iyi bir bölüm olmadığı kanaatindeydim ve tam olarak içime sinmediği için bu hedefimden vazgeçtim.

1994 yazının sonuydu. O yıl üniversite giriş sınavlarına hazırlanacaktım. ODTÜ Elektrik'te okuyan kuzenim Hakkı abim bizi ziyarete geldi. Onun ziyaretinin sebebi kısmen benimle konuşmaktı, sanıyorum. Bana ODTÜ Felsefe bölümünün tam bana göre bir yer olduğunu anlattı. Söyledikleri ikna ediciydi. Beni iyi tanıyordu. Tamam dedim. Felsefe okuyacağım; ODTÜ'de... Yeterli puanı zaten kolayca alabilirdim. Tek tercih yapacağım, dedim annemlere. Annem hemen tepki gösterdi. Tek tercih fikri hoşuna gitmedi. Neden kısıtlıyorsun tercihlerini bu kadar, diye

kendince mantıklı bir soru sordu. Bir bakıma haklıydı ama aslında kısıtlamamın nedeni besbelliydi; beni iyi tanıyan birinin bildiği bir yer hakkında bana söyledikleri doğru olmalıydı; ya da en azından yanlış olamazdı.

Yine de tercih sıralamalarının yapılacağı gün geldiğinde annemin söylediklerine uydum. Annemim kazanmamı istediği, ama kazanmamın mümkün olmadığını bildiğim birkaç yüksek puanlı bölümü en başa yazdım. Daha sonra üniversite yıllarımı güzel geçirebileceğimi düşündüğüm yerler ekledim. Bunlar arasında gerçekten benim diyebileceğim tercihler, yüksek puanlıdan düşük puanlıya doğru sıralarsak, şunlardı:

1. Bilkent Üniversitesi – Arkeoloji (Burslu)
2. Marmara Üniversitesi – Kamu Yönetimi (Fransızca)
3. Ankara Üniversitesi – Gazetecilik
4. ODTÜ – Felsefe

Kağıt üstündeki tercih sıralamama göre ise ODTÜ Felsefe puan olarak 12. ve yine son sıradaydı. ÖYS sınavından çıkar çıkmaz ODTÜ Felsefe'ye gideceğim düşüncesiyle, “ya açığa kalırsam” korkusunun yarattığı karmaşık duygular arasında bir yerlerdeydim. Eve gidip kabaca puanımın ne olabileceğini hesapladığımda, Ankara Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'ne girebileceğim ihtimali belirmişti. Sınav sonuçları açıklanana dek Gazetecilik bekledim ve herkese de öyle söyledim. Türkçe-Sosyal puanımın, matematik sorularının görece daha çok etki ettiği Sosyal puanıma göre daha düşük gelebileceğini düşündüğüm için yaptığım tercih sıralaması eldeki sonuçlara göre doğrudu ama tahmin ettiğim Türkçe-Sosyal puanını alamamıştım. Sınav sonuçları belli olduğunda kazandığımız bölümleri çocukluk arkadaşım Emre Kocabaş ile birlikte öğrendik. O, İTÜ Tekstil Mühendisliği'ni kazanmıştı. Ben de ODTÜ Felsefe'yi kazanmıştım. Hakkı abimin

dediği olmuştı. ODTÜ Felsefe tam bana göre bir yer olmalıydı.

2. Felsefe konusunda ilk sorgulamalarım ne üstüneydi?

Bölüme başlamadan önce bir dönem İngilizce hazırlık okumam gerekmişti. Kıl payıyla hazırlığı atlama sınavını geçememiştim. Sonra bir şekilde notlarım iyi olunca dönem ortasında bölüme başladım. İlk dönem aldığım üç ders: *Does the Center Hold?* (Merkez Tutuyor Mu?) adında resimli bir kitap üzerinden felsefeye genel bir giriş dersi, Platon'dan *Menon*, *Protagoras* ve *Sokrates'in Savunması*'nın ve Aristoteles'ten *Metafizik*'in ilk bölümlerinin okunduğu bir Eski Yunan Felsefesi dersi ile Mısır, Mezopotamya ve Eski Yunan'da tıp, astronomi ve matematik konulu bir bilim tarihine giriş dersi idi. Bu derslerde ilgimi en çok bilim tarihine giriş dersindeki matematik konuları çekmişti. Pisagor teoreminin ispatı, ikinci derece denklemlerin geometrik olarak çözülmeye çalışılması ve bunun gibi şeyler... Derslerde sorduğum en iyi soru da şu olmuştı: “Pisagorcular, Pisagor teoreminin ispatında iki karenin belirtilen şekilde iç içe çizilebildiğini biliyorlar mıydı?” Ben bu soruyu sorduğumda bilim tarihi hocasının gözünün parladığını hatırlıyorum. İyi bir soru sorduğumun farkındaydım. Tabii, sorunun tarihsel anlamda neyi sorguladığı benim için daha sonra netleşti. Bu soru belki de Öklit'in *Öğeler*'i yazarken sorduğu sorulara denk bir soruydu. O dönemin final sınavı sırasında bilim tarihçisi yanıma geldi ve bana felsefeye isteyerek gelip gelmediğimi sordu. İsteyerek, dedim. İyi, dedi, sen iyi bir felsefeci olacaksın...

Bilim tarihi dersini veren Şahabettin Demirel'in Aydın Sayılı'nın eski asistanlarından, muhtemelen de en gözde asistanı olduğunu öğrendim. Muhabbet ettikçe kendisi de bahsetti hikayesinden. Bilim felsefesi çalışmak üzere Ankara Dil Tarih'ten ODTÜ Felsefe'ye geçmiş.

Doktora tezini bana okumam için ödünç verdiğinde ancak karıştırabilmişim. Çoğunu okuyamamışım. Einstein'ın ışık kuantumları düşüncesinin kabulünün tarihsel hikayesini rasyonel kuram seçiminin olanaklılığı üzerinden anlatıyordu. Teo Grünberg'in danışmanlığında yazmış. Bir keresinde, Teo hocanın onu çok zorladığını anlatmıştı. Yıllar sonra Teo hocamla tanışınca o da söz etti, belki de biraz fazla zorladığından, Şahap hocayı. Ama ortaya çok iyi bir tez çıkmış.

3. Okuduğum ilk felsefi metinlerden neler öğrendim?

Okuduğum ilk ilk felsefi metin babamın kitapları arasında bulduğum Platon'un *Devlet'i* ile Bertrand Russell'ın *Felsefe Meseleleri*'ydi. Bunları daha lisedeyken okumuştum. Ama gerçek anlamda felsefe okuması sayılırlar mı, bilemiyorum. Aldığım ilk derslerdeki okumaları da pek saymıyorum. İlk okumam aslında ODTÜ Felsefe'de üçüncü dönemimde filan olsa gerek. Bilim tarihine olan ilgimin sürdüğünü gören Şahap hoca bir gün Kuhn'un *The Essential Tension* (Asal Gerilim) adlı derlemesindeki “The historical structure of scientific discovery” (Bilimsel bulgunun tarihsel yapısı) yazısını okumamı ve o dönem verdiği, benim bir önceki dönem aldığım için kayıtlı olmadığım bir derste konuk öğrenci olarak sunmamı istedi. Kuhn'un yazısı ufuk açıcıydı. Bilimsel bir buluşun varlığının “bulgulanması”nın tarihsel olarak bu denli karmaşık olabileceği akıl alır şey değildi. Şahap hoca daha sonra tezini ödünç verdiğinde bunun aşılabilir bir zorluk olduğunu da aslında örtük olarak bana telkin etmiş oldu. Bilim felsefesine ilişkin sorgulamalarım böyle beşladı.

Tabii çok az felsefe bilmek, çok az mantık bilmek vbg. şeyler hep engeldi. Yine de ilgimi kaybetmemeye çalıştım. ODTÜ kütüphanesinde bilgi teorisi üzerine kitapları karıştırdığım bir gün Jaakko Hintikka diye birinin bir kitabına denk geldim. Kitabın adı *Knowledge and Belief: An Introduction to the Logic of the Two Notions*'tu (Bilgi ve Kanı: Bu İki Mefhumun Mantığına Bir

Giriş). Bu kitaptaki temel düşünce benim için diğer tüm kitaplardakilerden farklıydı. Bilgi sözcüğünün dildeki anlamının mantığı... Kim derdi ki gün gelecek, mantık bilmediği için bu konularda pek bir şey yapamayacağını düşünen bir felsefe öğrencisi Jaakko Hintikka'nın önce doktora tez öğrencisi olacak, daha sonra da çalışma arkadaşı olarak onunla aynı projede yer alacak...

Aslında çok ilginçtir ki, beni ODTÜ Felsefe'ye yönlendiren Hakkı abim buna benzer şeyleri bana daha bölümdeki ilk yılımda söylemişti. O zaman bana çok uzak görünen şeyler... Üniversitedeki ilk yılımda, bana yurt çıkmadığı için Hakkı abimlerin öğrenci evinde kalıyordum. Hakkı abim bir gün aynen şöyle dedi: Teo hoca var. Onunla tanışırsın. Ondan mantık öğrenirsin. Sonra da Amerika'ya doktora yapmaya gidersin. Tabii olayların gerçek akışı adeta bir Markov zinciri gibi beni Hakkı abimin dediği sonuca dolambaçlı patikalardan geçirerek götürdü.

4. Hangi felsefe sorularını kimlerden öğrendim?

Şahap hocanın bana Kuhn okutması gibi bir de benim Suvar Köseraiften ders almamı sağlaması gibi kritik bir hamlesi daha var. Suvar hocayı biliyordum. Ama ondan ders alma düşüncem yoktu. Kendisi tanıtım programında uzaktan görüp ilgimi çeken iki kişiden biriydi. Diğeri Ulus Baker'di. Bir gün Suvar hocanın odasının önünde kapıda asılı olan şeylere bakarken ve Suvar hocanın karakteristik el yazısıyla, farklı renklerdeki tükenmez kalemlerin kullanıldığı notları seyre dalmışken Şahap hoca geldi yanıma. Onun odası hemen bitişik olandı. Dedi ki, eğer felsefede ilerlemek istiyorsan mutlaka Suvar'dan ders almalısın. Hemen girdim içeri. Suvar hocaya Metafelsefe Çalışmaları dersini almak istediğimi söyledim. Önce, dedi Felsefi Metinler dersini alsaydın, daha iyi olurdu. Neden dedim, çok mu zor? Yapamaz mıyım? Yok, dedi, öyle demek istemedim. Baktı metafelsefeyi almak istiyorum, kabul etti ve derse kayıt oldum.

Suvar hocanın dersi tıpkı Şahap hocanın Kuhn okumaya yönlendirmesi gibi Wittgenstein okumaya başlamama yol açtı. Suvar hocayla bir gün konuşurken ders okumaları arasında Wittgenstein'in kendi yazdıklarından hiçbir şey olmamasını açıkladı. Çünkü dersin konusu bir bakıma Wittgenstein'in metafelsefede yaptığı devrimdi ve hiç kendi yazdıkları yoktu okumalarda. Kendi yazdıklarından örnek hiçbir metin seçemediğini, bir ara *Mavi Kitap*'tan bir bölüm düşündüğünü ama içine sinmediğini anlattı. Sonra da bana Anthony Kenny'nin *A Wittgenstein Reader*'ındaki (Bir Wittgenstein Okuma Kitabı) seçkiye bir bakmamı tavsiye etti. Dersten çıkar çıkmaz kütüphaneye gittim. *Tractatus*'un ilk cümlesini o kitapta gördüm: “The world is everything that is the case.” (Dünya olduğu gibi olan herşeydir.) Bum! Leibniz'in *Monadoloji*'sinin ilk cümlelerini okuduğumda olan şey olmuştu.

5. *Düşüncelerimin gelişimi beni nereye getirdi?*

Wittgenstein okumaya başlayınca mantık öğrenmeye de başladım. Başka çarem yok gibiydi. Düşe kalka da olsa öğrenmek zorundaydım. İlgilendiğim sorulara yanıt bulmak istiyorsam bu şarttı. Tam olarak ne döndüğünü anlayamasam da mantıkta bir şeyler döndüğünden emindim.

Felsefe derslerini tamamlamaya doğru aldığım iki zorunlu bilim felsefesi dersini veren Erdinç Sayan'ın dersleri en başarılı olduğum derslerdi. Hem kendi çapımda, hem de sınıfta en yüksek notları alan öğrenci bendim. Yani ne Kuhn, ne de Wittgenstein beni bilim felsefesinden soğutabilmiş değildi. Bilimsel felsefeye olan ilgim felsefenin bir sanat olma ihtimaline rağmen sürüyordu.

Bu noktada bir ayrıcalık olduğunu düşündüğüm bir durum da söz konusu. Bölüm dışı almam gereken dersleri tamamlamaya çalışırken tesadüfen Necat Erder'in Küreselleşme ve Ulus Devlet adlı dersini alma şansını buldum. Necat Erder'in kim olduğunu daha sonra öğrendim. Bu ders politik felsefe alanında atmaya çalıştığım adımlar konusunda bana önemli bir basamak oldu. Daha sonra Habermas'ın İletişimsel Eylem Kuramı'nı inceledim, Derrida'nın yapısökümüyle uğraştım vbg. Dönüp dolaşıp geldiğim yer ise James Tully'nin kamusal felsefe anlayışı ile Amartya Sen'in sosyal seçim sorununa getirmeye çalıştığı—Martha Nussbaum'un da ona yakın çizgide ilerlediği—çözüm oldu. Bu anlamda Wittgenstein'ı hem kuramsal hem de politik yaşamı olan bir filozof olarak okudum. Aristoteles'in *Nikomakhos'a Etik*'te söz ettiği anlamda..

Felsefe bölümünden mezun olduktan sonra hemen yüksek lisansa başvurduğum ve kabul edildim. İlk dönemin başında Teo Grünberg ile tanıştık. Fotokopi asistanıydım bölümde. Teo hoca bir akşam üstü, dersleriyle ilgili bazı fotokopiler istedi. Ben fotokopileri çekerken yüksek lisansa başladığımdan ve onun derslerine kayıt olduğumdan söz ettim; muhabbet ettik. Ertesi gün derste Teo hocam artık beni tanıyordu. Bana sorular soruyordu, nasıl bir öğrenci olduğumu anlamaya çalışıyordu. İçine sinmiş olacak ki, çok zaman geçmeden bana onun tez öğrencisi olmamı ve matematik felsefesi konusunda bir tez yazmamı önerdi. Kabul ettim. Bu benim o aralar düşündüğüm şeylerden çok uzak sayılmazdı. Wittgenstein ve kural izleme sorunu üzerine yazmak istiyordum.

Yüksek lisans döneminde asistanlık alabileceğimi düşünüyordum. Ama öyle olmadı. Hatta bölüm başkanıyla yaşadığım hararetli bir tartışma hakkımda disiplin soruşturması açılmasına yol açtı. Bu süreç daha sonra yaptığım iki asistanlık başvurumun reddedilmesiyle sonuçlandı. Burs alma umuduyla Amerikan okullarına başvurduğum. Hakkı abimin öngörüsü çalışıyordu. Teo hocayla tanışmıştım ve Amerika'ya başvuruyordum. Neler oluyordu?

6. Nasıl oldu da kendimi Boston'da buldum?

Amerika'daki okullara başvurmadan önce bir yıl öncesinde doktora kabulleri alan iki çocukluk arkadaşımı aradım ve onlara danıştım. Özgün Konca Kaliforniya Teknoloji Enstitüsünde Jeofizik doktorası yapıyordu. Baler Bilgin de Illinois Üniversitesi'nde MBA yapıyordu. Şansım var mıydı? Girişmeli miydim bu işe? Özgün şansım olduğunu söyledi. Baler de benzer şeyler söyledi. Özgün'den 400 dolar borç aldım ve başvurularımı yaptım. 9 farklı okula başvurudum. O dönemlerde matematik felsefesi ve mantık alanlarında en iyi bölümlerdi başvurduğularım. İki okuldan kabul geldi. Florida'dan gelen kabul ile ilgili Murat Aydede ile, Boston'dan gelen kabul ile ilgili de Aaron Garrett ile emailleştirdim. Murat Aydede, Kirk Ludwig ve Greg Ray'in *Logic, Logicism, and Intuitions in Mathematics* (Matematikte Mantık, Mantıkçılık ve Sezgiler) başlıklı yüksek lisans tezimi okuduklarımı, çok beğendiklerini ve Florida'da ilk iki yıl öğretim asistanlığı yapmak zorunda olmayacağım en iyi burslardan birini almamı sağladığını söyledi. Ona göre bu şansı kaçırmamalıydım. Kirk Ludwig ve Greg Ray ile çalışma düşüncesi gerçekten de çok çekiciydi. Üstüne üstlük çocukluk arkadaşım Baler de o yıl Florida Üniversitesi İşletme Bölümü'nden kabul almıştı. Diğer yandan Aaron Garrett, Jaakko Hintikka'nın tezimi okuduğunu ve Boston Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne kabul edilmem durumunda benimle çalışmak istediğini söylediğini yazdı. Bu tam olarak benim istediğim şeydi. Niyet mektubumda eğer kabul alırsam Hintikka ile metamatematik konusunda çalışmak istediğimi yazmıştım. Florida'dakine göre daha düşük bir burs alacaktım ve ilk üç yıl öğretim asistanı olarak çalışacaktım. Çünkü Hintikka benimle çalışmak istese de Boston Felsefe bana kabulü yedek listeden göndermişti. Bu yazışmalar sırasında Teo hocanın matematik felsefesi dersindeydim. Gönüllü olarak asistanlığını yaptığım bir dersti. Teo hocam da heyecanla bana ne yazıştığımı soruyordu. Boston'u seçtim ve Teo hocam derste küçük bir duyuru

yaptı: “Arkadaşınız dünyaca ünlü felsefeci ve mantıkçı Hintikka'yla çalışmaya gidiyor.”

7. *İki Fin, Bir Türk Boston'da karşılaşmışlar...*

Boston'a gitmeden kalacak yeri çözmeliydim. Craigslist'ten ev ararken Aaron Garrett'tan bir email geldi. O zamanlar Boston Felsefe'de doktora yapan, şu an Helsinki Üniversitesi'nde çalışan, Mirja Hartimo ev arkadaşı arıyordu. Mirja ile haberleştik ve kalacak yer sorunu kolayca hallolmuş oldu. Mirja ile dostluğumuz iki ev arkadaşı olarak böyle başladı.

Boston'daki ilk dönemimde Juliet Floyd'un mantığa giriş dersinin asistanıyım. Dersin diğer asistanı şu anda Oslo Üniversitesi'nde çalışan Franco Trivigno'ydu. İkinci dönem Jaakko Hintikka'nın mantığa giriş dersinin tek asistanıyım. İkinci dönemin sonunda bölüm email grubunda bir duyuru yapıldı. Dekanlık Hintikka'ya bir asistan kadrosu açmıştı. Duyurunun hemen peşi sıra David Roochnik'ten öğrendiğime göre kadro aslında benim için açılmıştı. Böylelikle yalnızca araştırma asistanlığı yapma şansı doğmuştu. Ancak kadronun ön şartı derslerin tamamlanmış olmasıydı. Benim ise bir dersim kalmıştı. David Roochnik ilk dönem dört ders almamamı tavsiye ettiğini unutmuş olamazdı. Ama konuyu tekrar açmadım. Böylelikle, kadro ilk yıl Dimitri Constant'a teklif edildi. Bir sonraki yıl da bana geçti. Böylece ilk iki yıl öğretim asistanı olarak çalışmış oldum. Hintikka'nın dersi için bir dönem daha ve bir de Stanley Rosen'ın politik felsefeye giriş dersi için şu anda Binghampton Üniversitesi'nde çalışmakta olan Antony Reeves ile birlikte öğretim asistanlığı yaptım. Hintikka'nın araştırma asistanı olduktan sonra yalnızca araştırmaya odaklandım. Hintikka'nın bana önerdiği konu benim niyet mektubumdaki ile aynı konuydu: Hilbert'in İzlencesi.

Doktorada Juliet Floyd'un Epistemoloji ve Wittgenstein derslerini, Judson Webb'in Zihin Felsefesi dersini, Stanley Rosen'ın Aristoteles Etik'i ve Metafizik'i derslerini ve Hintikka'nın Bilgi, Dilve Mantık Konuları, Bilimsel Yöntem ve Tümevarım ile Wittgenstein derslerini aldım. Platon'un *Republic*'inden Rawls'un *A Theory of Justice*'ine 25 felsefi metin üzerinden üç yazılı sınav geçerek doktora yeterliliğimi verdim ve tezimi yazmaya koyuldum.

Tezimi bitirdiğimde *Mechanism, Mentalism and Metamathematics* (Mekanizma, Zhinselcilik ve Metamatematik) kitabının yazarı olan ve tezimin ikinci okuyucusu olan Judson Webb, kendisini ikna ettiğimi söyledi. Bu benim için olası gerçek bir katkının ilk işaretiydi. Hintikka çıkardığım işten zaten memnundu. Bunu yazışmalarımızda açıkça dile getirmişti. Webb'i ikna etmeyi başarmış olmam benim için işin sürprizi oldu. Webb, Hilbert'in izlencesini bir bakıma Richard Zach'ın *Hilbert's Finitism* (Hilbert'in Sonluculuğu) tezindekinden bile daha kapsamlı bir kavrayış düzeyine taşıdığımdan dem vurdu. Felsefede az sayıda kişiyle anlaşmak da gayet yeterli olabiliyor. Tezimin üçüncü okuyucusu olan Juliet Floyd ise biraz daha politik bir tutum içinde olsa da yine de çıkardığım iş konusunda tatminkar bir tavır sergiledi.

12 Aralık 2007'de *Hilbert's Metamathematical Problems and Their Solutions* (Hilbert'in Metamatematikselsel Problemleri ve Onların Çözümleri) başlıklı tezimi savundum. Hintikka savunmadan birkaç hafta önce şöyle bir teklifte bulunmuştu: “İstersen tez teslimini bir yıl ertele, araştırma asistanım olarak çalışmaya devam et, o sırada bir iki yayın yaparsın ve iş başvurularını hazırlarsın.” Bense yurda döndüğümde ODTÜ Felsefe'de işimin hazır olduğunu söyledim. Eşim Burcu'nun da Türkiye'de yaşamak istediğini ekleyince Hintikka anlayışla karşıladı.

8. ODTÜ Felsefe kimlere göre bir yer?

Ancak işler Türkiye'ye döndükten sonra hiç de tahmin ettiğim gibi ilerlemedi. Önce bölüm oy birliğiyle tamam demesine rağmen rektör olmaz dedi ve A sınıfı bir yayın istedi. Teo hocam rektörle kararını tekrar gözden geçirmesi için görüştü ama olmadı. Sonra rektör değişti. Benim dosyam rektör onayı beklerken eşim bölümden bir profesör ile anlamsız bir tartışma yaşadı. Olay bir biçimde bana sıçradı ve dosyam geri çekildi. ODTÜ Felsefe artık tam bana göre bir yer olmaktan tamamen çıkmıştı.

9. *Mantığı ve matematik felsefesini yeniden biçimlendirmek*

Hintikka'yla haberleşmeye devam ettim. İki yıl ODTÜ Matematik'te doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştım. İki yıl da boşa gezdim. 8 Mart 2012 günü Hintikka'dan bir davet mektubu aldım. Helsinki'de yürütülecek olan “Reforming Logic and the Philosophy of Mathematics” (Mantığı ve matematik felsefesini yeniden biçimlendirmek) adlı projede yer alacaktım. 4 yıl daha Hintikka ile çalışma şansıydı bu. Mirja da Finlandiya'daydı ve onunla da tekrar görüşme fırsatı doğmuştu. 2013'te Boston Felsefe'den arkadaşım şu anda Wassar Koleji'nde çalışan Jamie Terrence Kelly ile de tekrar görüşme fırsatım oldu. Jamie göçmenlikle ilgili bir konferans için Helsinki'ye gelmişti. Benim evde kaldı. Gezi Parkı'nda olup bitenleri onun sayesinde öğrenmiştim. ODTÜ Felsefe'den arkadaşım Lobna Allami 31 Mayıs 2013'te polis fişegiyle başından vurulmuştu. Eylemlerde polisin vurduğu ilk kişiydi. Bilgisayarım bozulduğu için herşeyden habersiz uçuş günümü beklediğim günlerdi. 3 Haziran'da İstanbul'a indim. İner inmez de şehir hakkımı savunmak üzere parkta yatıp kalkmaya başladım.

24 Mayıs 2014'te, Helsinki'de oğlumuz doğdu. 12 Ağustos 2015'te Hintikka Porvoo'daki

evinden kaldırıldığı hastanede vafat etti. Ben de 2016'da tekrar Türkiye'ye döndüm. Eşim ve iki yaşındaki oğlum ile birlikte...

10. Eleştirel aklın saflığıyla stratejik eylemlilik halleri

2016 Mayıs'ından itibaren çocuğumuzla, çoğunlukla Ege kıyılarında olmak üzere, sayısı yaklaşık 80 kadar, farklı arkadaşların farklı evlerinde ve buna ek olarak 20'ye yakın farklı yerde çadırda üç yıl geçirdik. Bunlardan en uzun süreli olanı 4 ay kaldığımız Kabak Vadisi'nde, şelale yolunun başlarında, çadırdaydı. 2019 yılının Ağustos ayında Kaz Dağları direnişini duyduk. Nöbete katılmak üzere o sıralar çadırda kaldığımız Kaş Büyükçakıl plajından çadırımız toplayıp Çanakkale'ye gittik. Çanakkale merkeze bir gece konaklayıp nöbet alanına geçtik. 9 aya yakın bir süre de nöbetteydik. 2020 Nisan'ında nöbetten ayrılarak Çanakkale merkeze indik ve o günden bugüne Çanakkale'de yaşıyoruz.

Geçen yaz Boston Felsefe'den bir arkadaşım, şu anda Cornell'de çalışan Justin Steinberg, Asos'ta Felsefe toplantılarından davet almış. 18 yıl gibi uzun bir aradan sonra, belki de hayatım boyunca tekrar görme şansımın olmadığını düşündüğüm Justin ile Çanakkale'de buluştuk. Partneri Karolina Hübner ile birlikte geldiler. Bizde kaldılar. Asos'ta Felsefe'de beraber takıldık ve sonra Amerika'ya geri döndüler. Onlar döndükten sonra birlikte derledikleri ve 2024'te yayımlanan *A Spinoza Lexicon*'a (Bir Spinoza Sözlüğü) denk geldim. Eşimin face book hesabından paylaşırken şöyle yazdım: “Bu kitabın editörleri geçen yaz Çanakkale'deydi.”

Finlandiya'dan Türkiye'ye döndükten sonra Mimar Sinan ve Boğaziçi'ne başvurmuştum. Olmadı. Akdeniz'i yokladım. Üç yıldır ses yok. Çanakkale olur belki dedim. Ama imkansız gibi

görünüyor. Bir felsefe öğrencisinin imkansızlıkların kıyısındaki yapabilirlikleri mi demeli, tüm bu olup bitenlere; ne demeli?

Geçenlerde, halen Boğaziçi Üniversitesi Jeoloji Bölümü'nde çalışan çocukluk arkadaşım Özgün Konca, ailesiyle Çanakkale'ye geldi. Onunla da yüz yüze görüşmeyeli 10 yıl olmuş. Özgün bana hala bir üniversitede çalışma şansımın olup olmadığını sordu; boşa geçen bunca yıldan sonra. Olmalı, dedim. 2008'de ODTÜ'de öğretim üyeliğim kabul edilmiş olsaydı, bugün 17 yıldır ders veriyor, tez yönetiyor olacaktım. Olmuş olabilecek olanlarla kıyaslandığında yapabilirlikler yaratma düşüncesi de maalesef saçmalaşıyor.